בעל שם טוב על התורה — וארא

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי וגו'. שמעתי בזה מהרב הקדוש מו"ה יעקב יוסף הכהן [בודאי הוא אמר זה בשם הרב הבעל שם טוב ז"ל] כי אותיות אל א היינו אלופו של עולם ול יש לו שלשה קווין, עד כאן דברי קדשו:(דגל מחנה אפרים פ' וארא).

ושמי ה' לא נודעתי להם. כי השם ברוך הוא, הוא שמו ושמו הוא, ואינו כשאר הנבראים חלוקים משמם ושמם חלוק מהם, אשר על כן לא יוצדק לומר לא הודעתי, כי השם הוא המדבר, וא"כ צריך לומר לא נודעתי, עד כאן לשון האור החיים, וכן שמעתי מן אדוני אבי זקיני זלה"ה בשם בעל חובת הלבבות:(דגל מחנה אפרים פ' תרומה).

איתא בזוהר הקדוש (פרשת וארא דכ"ה ע"א ברעיא מהימנא) ולקחתי אתכם וגו'. קדמאה לכל פיקודין למנדע ליה בכלל ובפרט וכו', ויש לומר ששמעתי ממורי ענין מה שאמר הכתוב (דברי הימים א כ"ח:ט') דע את אלהי אביך וכו', כי מי אשר בשמים ובארץ אשר ידע אותו אפס קצהו, הגם ששמעתי ממורי פעם אחד בקיצור כי דע הוא לשון יחוד כמו (בפ' בראשית) והאדם ידע את חוה אשתו, אמנם כעת שמעתי ממנו כי תכלית הידיעה שידע שכל מאורעותיו בפרט וכל העולם בכלל, הכל ממנו ית"ש ודפח"ח:

הגם שהוא עמוק עמוק ואי אפשר לבאר, אמנם מה שיש לבאר בקיצור לסימנא בעלמא שאם האדם הוא בעושר וכבוד ורב שפע, ידע שהוא מדת החסד שבשכינה, כי האדם הוא מאברי השכינה, עד שבכללות העולם נשלם שיעור קומה, וכאשר האדם הוא בתכלית העוני והיסורין ח"ו, הוא ממדת הגבורה שבשכינה, ואז יתפלל משם, בסוד בזאת יבא אהרן אל הקודש, וכשהוא כלול משניהם ידע שהוא ממדת תפארת, וכיוצא בזה בשאר מדות, ישמע חכם ויוסף לקח, וכשאדם הוא עובד ה' תמיד, ופעם אחד לא יכול ידע שגם זה הוא בשכינה, ונקרא קטנות ראשון או שני, באופן שידע שכל דבר שבאדם עם כל מאורעותיו הכל הוא בשכינה, וידע לייחד מדה זו ולחברה במדה העליונה שלמעלה ממנה, וכל זה הוא באדם דרך כלל, ויש בזה עוד פרטי פרטים, אשר יכול האדם השלם לייחד קודשא בריך הוא ושכינתיה על כל פסיעה, ועל כל דבר ודבר שעושה גם בגשמיי מאכילתו ועסקיו ומשא ומתן שלו, הכל לייחדו, ולידע מה זה המדה בשכינה, ועל זה נאמר דע את אלהי אביך והבן, ובזה מבואר רעיא מהימנא הנ"ל ענין כלל ופרט, והבן:(דגל מחנה אפרים פ' ואתתנן).

וידעו מצרים כי אני ה' בנטותי את ידי על מצרים וגו'. הקשה אדוני א"ז זלה"ה שלפי הנראה הוא תמוה מאד שיעשה ה' כל האותות והמופתים בשידוד המערכות למעלה מדרך הטבע, וכל היד החזקה וכל המורא הגדול שעשה, הכל הוא בשביל שידעו מצרים כי אני ה' (כן הוא בס' דגל מחנה אפרים בפסוק וגם אני שמעתי וחבל על דאבדין שלא נזכר שם מה שאמר הבעל שם טוב זצללה"ה בביאור דבר זה).

הנה אנכי מכה במטה אשר בידי על המים אשר ביאור ונהפכו לדם וגו'. שמעתי בשם מורי ענין מכת דם לפרעה ולישראל היה מים (במדרש רבה וארא פרשה ט' ס' י'), כי בחינת פרעה הוא העורף מדרגת השכחה, ואצלו היה מכת דם מה שאין כן להצדיק היה מים ודפח"ח:(תוי"י ר"פ בא דמ"ד ע"ד).

שמעתי בשם מורי ענין עשר מכות לפרעה, כי השכחה נקרא פרעה, ומכות ד"ם שהוא שם מ"ה חסר א' הוא מכה לפרעה שהיא השכחה, מה שאין כן לישראל היה מים שם מ"ה מים שאין להם סוף וכו', וכן צפ"ר דע"ה, כי צפר לשון צפרא נהיר (תרגום אונקלוס פ' מקץ בפסוק הבוקר אור), ודעה הוא היפך השכחה הנקרא פרעה לכשך היה זה מכה לפרעה מה שאין כן לישראל היה צפר דעה והבן ודפח"ח:(תוי"י בשלח דנ"ג ע"ג).

יש כלל גדול מאדוני אבי זקיני נ"ע זללה"ה כי מן המכות עצמן של מצרים נעשה רפואה לישראל, וכיצד, במכות דם היה למצרים מסוד השם אהיה בריבועו שהוא מספר ד"ם, ולישראל היה מ"ה בחינת מים, עד כאן דבריו הקדושים: (דגל מחנה אפרים פ' בא). סליק פ' וארא בס"ד.